

visko kritik ke sbírce zaujímá. Nic ze Skály ani nadvakrát (plus polemika s mou recenzí) Blahynka nerozkrývá; nepodává zprávu, o jaký že to typ poezie jde; koná se tu jen úžas, fascinace a postupné proplétání Skálovou poezií, čímž oba posléze splývají v jeden celek. Inu, magie!

A jestliže Blahynkovi stačí, že si někdo občas zašermuje slovem z politického slovníku, zpárkrát ukápně hněvu a nenávisti (jež příčinnivá kritika bryskně povýší na ctnost), vztyčí nad sebou několik transparentů, pak potěšpánbůh, milý kritiku, dost snadný návod, kterak se stát básníkem. Ani se proto nedivím tomu, co mi Blahynka vytýká, že sice mám poličeno na „estetické chyby“; on totiž estetiku – sféru hledání hodnot – ze svého průzoru zcela vyloučil; a že je literární kritik a historik – k čertu s tím! Tady jde o onačejší věci. Zapomeňte na to, co je poezie, a vplujte do sfér „skálovsky prudkého prožitku“ (Jak to vypadá a co to žere? – zeptal by se asi nebožtík Šalda), pryč s pochybovačstvím, oddejte se mystickému zrění. Odhodte poznávání poetiky a básnického ustrojení – jde do tuhého. Čili: Skálovu poezii dle Blahynky nelze poznat, Skálovu poezii je nutno žít, a to naplno a fascinantně.

(*Rovnost* 104, 1989, č. 93, 20. 4., s. 5)

UJEDE NÁM VLAK?

Jaroslav Veis

Rád bych se alespoň stručně zmínil o něčem, o čem tu už nejednou padla řeč – o problému emigrační a nepublikované literatury.

Můj příspěvek vychází z toho, s čím jsem se střetl během čtyřměsíčního studijního pobytu ve Spojených státech, kde jsem měl nescísněkrát možnost i povinnost hovořit o naší literatuře jak s Američany, ať už se spisovateli, profesory, studenty a nakladateli, tak s ostatními autory z celého světa, kteří se účastnili mezinárodního spisovatelského programu iowské univerzity. Z valné většiny to byli lidé zcela otevření, nezátížení předem žádnými dogmaty a předpojatostmi.

Co z těchto diskusí vyplynulo? Skutečnost, že svět zná a oceňuje tvorbu například Bohumila Hrabala, Ladislava Fukse nebo Miroslava Holuba, že i daleko od Vltavy narazíte na ctitele Holanovy a Seifertovy. Taky však zjištění, že čtenáři i odborníci nejen v západních státech, ale i v řadě dalších zemí posuzují naši emigrační a nepublikovanou literaturu jako integrální součást českého písemnictví, jež svým ohlasem tvorbu doma vydávanou často zastíňuje. To je příklad děl Milana Kundery, ale stále víc i Škvoreckého, Arnošta Lustiga, z autorů žijících u nás pak Václava Havla či Ivana Klímy.

Tento stav není dílem nějakých temných sil, ale výsledkem celého komplexu faktů. Svou roli hrají komerční zájmy, někdy módnost, do značné míry dosud malá aktivita literární agentury DILIA, která jediná zastupuje zájmy našich autorů v cizině.

Avšak připuštěme si, že i my chápeme třeba Bunina, Zamjatina či Brodského jako součást literatury ruské, Salmana Rushdieho jako spisovatele indického a Kazua Išigura jako tvůrce japonského – byť všichni žili nebo žijí jinde než v zemi svého původu. Je prostě obecným jevem, zejména v době emigračních vln, v níž žijeme, že ta která národní literatura je tvořena jak spisovateli žijícími ve své vlasti, tak i těmi, kteří odešli a žijí na druhém konci světa.

Do problémů jsem se v oněch diskusích ovšem dostával v okamžiku, kdy se partneři v rozhovoru začali ptát na zpětnou vazbu čili čtenářský ohlas zmíněných autorů u nás – a na to se ptali skoro pokaždé. Necháпали, že jejich současná tvorba je u nás čtenářské veřejnosti prakticky neznámá, že i jejich starší díla, napsaná a vydaná ještě doma, jsou vyřazena z knihoven, že učebnice je zapírají. Vysvětlit, proč je tomu tak, je velmi obtížné a často nemožné. Svět v éře glasnosti – a tohle slovo dnes už zná – a dokonce umějí vyslovit i v Iowě – prostě těžko chápe, že některý autor by neměl být čten v zemi svého původu, protože ji opustil nebo protože vyznává jiné názory, než se tam sluší vyznávat.

Musím se přiznat, že zpočátku jsem se při těch rozhovorech a besedách potil i díky tomu, že jsem byl trochu obětí stavu, o němž je právě řeč. Řadu děl jsem prostě neznal a nezbývalo než krčít rameny. Nicméně jsem si knížky vypůjčil v univerzitní knihovně, po večerech zameškané dohnal a pak mohl někde souhlasit, jinde ne, přit se nebo vysvětlovat, zkrátka projevovat svůj názor, což je podstatou diskuse. Nemaje po ruce nikoho, kdo by mi říkal, co si mám o čem myslet, musel jsem ovšem porušit stereotyp a spolehnout se na vlastní úsudek. Nemyslím, že by mi to příliš uškodilo.

Myslel jsem však přitom vždycky na ty, které podobné situace čekají po mně – už proto, že jich brzy bude o hodně víc. Vůle k mírové spolupráci je dnes silná na obou hemisférách a společný evropský dům,

v němž se obyvatelé jednotlivých bytů budou navštěvovat co nejvíc, není už fantastickou vizí. Zejména mladí lidé se hlásí o právo poznávat svět, střetávat se s jinými názory a těmito střety si tříbit vlastní životní postoje. Stále víc z nich se nechce spokojovat s realitou z druhé ruky a odmítá si tvořit názory prostřednictvím názorů těch, kdo se k tomu právě v té či oné době cítí povoláni. Což se týká i problému emigrační a nepublikované literatury. Domnívám se, že je nutné postavit se k ní mnohem otevřeněji než dosud, či – jak se dnes říká – odtabuizovat ji. Není žádný důvod mít z ní strach. Skutečný socialismus má v sobě víc síly, než se obávají ti, kdo ho chtějí horlivě střežit i před hrozbou slov.

Dovolte mi ještě jednu krátkou poznámku. Tématem diskusí mezinárodního spisovatelského programu iowské univerzity nebyly jen jednotlivé národní literatury, ale i vývoj literární teorie a současné tvůrčí směry. Často padaly zejména pojmy neostrukturalismus – ten vždy ve spojení s obdivnými odkazy na pražskou školu – a postmodernismus, v němž se odrážejí prudké změny společnosti osmdesátých let, komunikační a informační exploze, převratný vývoj výrobních a potažmo společenských a politických vztahů. Je víc než smutné, že u nás doma se o obou pojmech dozvíte mnohem víc z několika desítek řádků, jež jim ve svém úsměvném románu Svět je malý věnuje anglický spisovatel David Lodge, než ve vysokoškolských posluchárnách. Zdá se, že onen pověstný vlak, o němž se v novinách občas dočítáme a jenž nám ujíždí tu s jedním a potom s něčím jiným, má o jeden vagón víc.

(Kmen 2 /8/, 1989, č. 16, 20. 4., s. 3)

KRIZE KRITÉRIÍ

Emil Lukeš

Po letech chvály, vzájemného poklepávání po ramenou a jakéhosi oficiálního uspokojení se dnes stále výrazněji ozývají soudy, že stav naší literatury není zdaleka tak dobrý, jako bylo předkládáno k věření. Ani